بەش: کۆمەڵناسی

کۆلێژ: ئاداب

زانکۆ: سەلاحەددین

بابەت کۆمەڵناسی ئایین

پەرتووکی کۆرس (قۆناغی دووەم - سمستەری یەکەم)

ناوی مامۆستا: م. ی. ابراهیم محمد برایم

ساڵی خوێندن: 2023 / 2024

پەرتووكی كۆرس
Course Book

1. ناوی کۆرس	کۆمەڵناسی ئایین
2. ناوی مامۆستای بەرپرس	م. ی. ابراهیم محمد برایم
3. بەش/ کۆلێژ	کۆمەڵناسی – ئاداب
4. پەیوەندی	ئیمێل: ibrahim.braim@su.edu.krd ژمارەی تەلەفۆن : 07504789645
5. یەکەی خوێندن (بە سەعات) لە هەفتەیەک	تیۆری: 2 کاتژمێر لە هەر هەفتەیەکدا
6. ژمارەی کارکردن	2 کاتژمێر وانەوتنەوە
7. کۆدی کۆرس	
8. پرۆفایەلی مامۆستا	م. ی. ابراهیم محمد برایم ساڵی لەدایکبوون: 4/5/1988 بەدەستهێنانی بڕوانامەی بەکالۆریۆس لە بەشی کۆمەڵناسی کۆلێژی ئاداب / زانکۆی سەڵاحەددین لەساڵی خوێندنی 2010-2011 بەدەستهێنانی بڕوانامەی ماستەر لە بەشی کۆمەڵناسی کۆلێژی ئاداب / زانکۆی سەڵاحەددین لەساڵی خوێندنی 2017 قوتابی دکتۆرا لە بەشی کۆمەڵناسی کۆلێژی ئاداب / زانکۆی سەڵاحەددین. 2020-
9. وشە سەرەکیەکان	کۆمەڵناسی ئایین، ئایین، بیروباوەڕ، پەرستش، تەوتەم و تابۆ، دینداری، فەلسەفە و ئایین و، ئایین و سیاسەت، ...هتد.

10. ناوەڕۆکی گشتی کۆرس:

کۆمەڵناسی ئایین لقێکی کۆمەڵناسی گشتییە، لە دامەزراوە ئایینییەکان و ڕۆڵی ئەم دەمودەزگا و دامەزراوانە لە فراوانبوون و گەشەکردنی ئایینەکان و چۆنیەتی دروستبوونی بیروباوەر و بڵاوبوونەوەی بیروباوەرەکان لەنێو تاکەکانی کۆمەڵگا دەکۆلێتەوە. هەروەها لەگەڵ ئەمانەشدا لە کۆی ئەو دیاردە ئایینییە کۆن و نوێیانەی لە کۆمەڵگا هەبوون و هەن دەکولێتەوە.

- کۆمەڵناسی ئایین لە کۆتاییەکانی سەدەی (١٩) لە لایەن کۆمەڵناسانی وەکو ئیمل دورکایم، جۆرج زیمێل و ولیەم ڕۆبیرتسۆن و ماکس ڤێبەرەوە بونیادنراوە.

- کۆمەڵناسی ئایین بۆ وەڵامدانەوەی هەموو ئەو پرس و لێکدانەوانەی کە ئەو کات لە کۆمەڵگا باوبوون دروستبووە.
- لەسەرەتای دروستبوونی و سەرهەڵدانی کۆمەڵناسی ئایین زیاتر گرنگی بە ئایین دراوە وەکو بابەت و شتێکی نیشانەیی و، لەچۆنیەتی دروسبوونی ئایین لە کۆمەڵگا سەرەتایی و پشتگوێ خراوەکان وەردبوورونەتەوە.
- کۆمەڵناسی ئایین لە کۆمەڵگا نوێ و مۆدیرنەکاندا لە هەموو ئایین و بزاوت و جولانەوە ئایینییەکان دەکوڵێتەوە.

هەروەکو ئەوەی لە پێشتر باسکرا کۆمەڵناسی ئایین یەکێکە لە لقەکانی کۆمەڵناسی گشتی؛ گرنگترین ئەو بابەتانەی کە ئەم زانستە دیراسە و توێژینەوەیان لەبارەیەوە دەکات بریتین لە: سیستەمی ئایینی لە کۆمەڵگا سەرەتایی و شارستانییەکاندا، پەیوەندی نێوان ئایین و خێزن، پەیوەندی نێوان ئایین و سیستەمی ئابووری، پەیوەندی نێوان ئایین و دەوڵەت و کارلێک و پەیوەندییەکانی نێوان ئەو گروپانەی ئایینیانەی لە کۆمەڵگادا هەن.

سەرهەڵدان و بەدیارکەوتنی کۆمەڵناسی ئایین، دەگەرێتەوە بۆ دەرئەنجامی پەیوەندی دیالکتیکی نێوان ئەو بابەتانەی کە لە هەر دوو بواری کۆمەڵناسی و ئایین (زانستی ئایین) توێژینەوەیان لەسەر دەکرا، چونکە پێش سەرهەڵدانی کۆمەڵناسی ئایین لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەمدا، بابەت و ئەدەبیاتەکەی پەرش و بڵاوبوو لەنێوان هەر دوو بوار و مەیدانەکەدا (کۆمەڵناسی ئایین و زانستی ئایین)، هەر وەکو دەرکەوتنی کۆمەڵناسی ئایین یارمەتیدەربوو لە جیاکردنەوەی بابەتە کۆمەڵایەتییە - ئایینییەکان لەبواری کۆمەڵناسی و ئایین، بەهۆی ئەمەشەوە بارودۆخ وایکرد کەوا ناوەڕۆک و پسپۆری نوێ (کۆمەڵناسی ئایین) سەرهەڵبدا و گەشە بکا بەوەی توانای هەبێ لە لێکدانەوەی دیاردە کۆمەڵایەتییە ئایینییەکان بەشێواز و لێکدانەوەیەکی زانستی ئامانجدار.

11. ئامانجەکانی کۆرس:

ئاشناکردنی قوتابی یەکێک لە لقە گرنگەکانی کۆمەڵناسی کە ئەویش کۆمەڵناسی ئایینە، دیارە کۆمەڵناسی ئایین وەکو زانستێکی سەربەخۆ، ئەو زانستەیە کە تایبەتە بە توێژینەوەکردن لە دیاردە کۆمەڵایەتییەکان لە بواری ئایین و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی لە ناوخۆ و دەرەوەی ئایین، توێژینەوە لە پرۆسە کۆمەڵایەتییەکان دەکات؛ ئەوانەی سەر بە بواری دیاردە ئایینییەکانن، ئەمەش بە ئامانجی شیکردنەوەی پێکهاتەکانیان و ئەو یاسایانەیە ملکەچی دەبن.

کۆمەڵناسی ئایین لە پێناسەیەکیتردا ئەو زانستەیە کە لەڕووی کۆمەڵایەتییەوە لە دامەزراوە ئایینییەکان (شوێنەکانی پەرستن-ڕێوڕەسمەکان)، هەروەها پرۆسە کۆمەڵایەتییەکان لەناو دامەزراوە ئایینییەکان دەکۆڵێتەوە.

یاخود دەکرێ بڵێین ئەو زانستەییە کە لە ڕەگ و ڕیشەی کۆمەڵایەتی دیاردە ئایینییەکان و کاریگەریی ئەو دیاردانە لەسەر بونیادی کۆمەڵایەتی و کۆمەڵگا بەگشتی دەکۆڵێتەوە.

کەواتە دەکرێ بڵێین کەوا کۆمەڵناسی ئایین تایبەتمەندە بە توێژینەوەکردن لەو دیاردە کۆمەڵایەتییانەی کە لە دامەزراوە و سیستەمە ئایینییەکاندا سەرهەڵدەدەن. هەروەک پرۆفیسۆر جۆرج زیمێل لە کتێبی (کۆمەڵناسی فەرمی)دا بەم شێوەیە باسیان دەکات:

1- ژێردەستەیی و سەرکردایەتی لە دامودەزگا ئاینییەکان.

2- مەرکەزیەت و لامەرکەزیەت لە دامەزراوەی ئایینیدا.

3- بابەتگەرایی (بابەتیبوون) لە دامودەزگا ئاینیەکاندا.
4- ناکۆکی و ئاشتەوایی لە دامودەزگا ئاینییەکاندا.
5- کێبڕکێ و هاوکاری و هەرەوەزی لە ناو دامودەزگا ئاینیەکاندا.

کەواتە کۆمەڵناسی ئایین توێژینەوە لە بونیاد و پێکهاتەی دامودەزگا و دامەزراوە ئایینەکان دەکات و هەوڵی شیکردنەوە و دەستنیشنکردنی بارودۆخ و گرفتی دامەزراوە ئایینییەکان دەکات، چونکە ئایین و دامەزراوە ئایینییەکان وەکو پێکهاتەیەکی گرنگی کۆمەڵگا دەکەونە ژێر کاریگەر ئەو بارودۆخە کۆمەڵایەتی و سیاسیانەی کە لە کۆمەڵگادا هەن، بۆیە لێرەدا توێژەر، مامۆستا و قوتابی لە چوارچێوەی ئەو کۆمەڵگایەی کاری تێدا دەکەن، دەکەونە ژێر کاریگەری ئەو بارودۆخەی لە کۆمەڵگاکە هەیە، بۆیە لیرەدا گرنگی بێ لایەنی و بابەتیبوونی بپاریزن.

بەگشتی ئامانجی ئەم کۆرسە بریتییە لە:

ئاشناکردنی قوتابی بە لقێکی گرنگی کۆمەڵناسی، ئەویش کۆمەڵناسی ئایینە.

ئاشناکردنی قوتابی بە چەمکەکانی بواری ئایین، وەکو بیروباوەر، پەرستش، دینداری، ...هتد.

دەستنیشانکردن و زانینی ڕۆڵی ئایین و دامەزراوەکانی لە ژیانی کۆمەڵایەتییدا.

12. ئەرکەکانی قوتابی

بەشێوەیەکی گشتی پەیوەندی نێوان مامۆستا و قوتابیان دوو لایەنە و ئەرکی هاوبەشیان هەیە، واتە هەردووکیان تەواوکاری پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنن، بۆیە کاتێک مامۆستا ئەرکەکانی بەشێوەیەکی بەرپرسانە و بە تەواوی جیبەجی دەکات؛ لەهەمان کاتدا پێویستە قوتابیانیش ئەرکەکانی خۆاین بەتەواوی و بەرپرسیاریەتییەوە بە ئەنجام بگەیێنن، ئەوانیش وەک ئامادەبوونی قوتابیان لە وانەکاندا، خۆ ئامادەکردن و ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان، نوسینی راپۆرت و ئەنجامدانی سیمینار... هتد.

13. ڕێگەی وانەووتنەوە

لەم بابەتەدا مامۆستا ڕێگا و ڕیبازی جۆراوجۆر بۆ وتنەوە بابەتەکە و گەیاندنی پەیامەکەی بە قوتابی بەکاردەهێنی. ئەوانیش وەکو داتاشۆ و پاوەرپۆینت، تەختەی سپی، سمارتبۆرد و مەلزەمە و پێدانی سەرچاوە ... هتد.

14. سیستەمی هەڵسەنگاندن

لە سیستەمی هەلسەنگاندن و هەڵسەنگاندنی قوتابیان مامۆستا لەپاڵ ئەنجامدانی دوو تاقیکردنەوەی مانگانە کە هەریەکەی لەسەر (١٥٪) نمرە دواتر (١٠٪) نمرە بۆ ئەنجامدانانی چەندین کیوز و چالاکی ڕۆژانە و ئەنجامدانی سیمینارلەسەر بابەتێکی پەیوەندیدار بە بە بابەتی کۆرسەکە و ئامادەنەبوونی خوێندکار لە پۆلدا...هتد. کە بەهەموو ئەمانە دەکاتە (٤٠٪) کە ئەم نمرەیە دەچیتە چوارچێوەی نمرەی کۆشش. دواتر (٦٠٪) نمرەکە لەسەر تاقیکردنەوەی کۆتایی کۆرسەکە دەبێت.

15. دەرئەنجامەکانی فێربوون

بۆ دیاریکردنی هەر بابەتێک لە ناوەڕۆکی کۆڕسەکە پشت بەستراوە بە پێویستی بابەتەکە بۆ شارەزابوونی فێرخواز بەم بابەتە و پەیوەندی بە بوار و بەشەکەی، هەروەها شارەزابوونی فێرخواز بەو کۆمەڵگەیەی کە کاری تێدا دەکات و ئامانجەکانی تێدا دەستەبەر دەکات. ناوەڕۆکی بابەتەکانی کۆمەڵناسی ئایین و ئەو بابەتانەی لەم کۆڕسەدا خراوەتەڕوو گرنگییەکی زۆری هەیە بۆ دەرچووانی ئەم بەشە لە ئەنجامی هاتنە مەیدانی کارکردنی کردەیی، بۆ چۆنییەتی مامەڵەکردنی وەکو تاکێک لە ناو کۆمەڵگە و بازاری کارکردندا.

بەشێوەیەکی گشتی دەرئەنجامی خوێندنی بوارەکانی ئەم بابەتە بۆ فێرخواز دەبێتە هۆی بەرچاوڕوونی بۆ دەستنیشانکردنی شێوازی کارکردنی و چۆنییەتی مامەڵەکردنی لەگەڵ ڕاستییە کۆمەڵایەتییەکان و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی لەگەڵ تاکەکانی کۆمەڵگە بەگشتی و پێکهاتە ئایینییە جیاوازەکان لە کوردستان بەتایبەتی، چونکە خوێندنی ئەکادیمی بەتەنها بەس نییە بۆ مامەلەکردن لە واقیعدا، بەڵکو پێویستە ئەوەی فێری دەبێت لەسەرچاوە و خوێندن و خوێندنەوە لە هەموو قۆناغەکانی خوێندنی بەگشتی لە بواری پراکتیکی جێبەجێیان بکات و ئەزموونیان بکات بۆ ئەوەی بەکەمترین هەڵە و مەترسی بە ڕاستی ژیاندا گوزەربکات. سەرئەنجام فێرخواز وەکو تاکێکی گرنگ و پڕ ئەزموونی بواری خوێندن دەتوانێت سوود لە ناوەڕۆکی بابەتی کۆمەڵناسی ئایین وەربگرێت وەکو زانستێک بۆ فەراهەمکردنی ئامانجەکانی لە ژیانی ڕۆژانەیدا بەتایبەتی لە بواری کارکردنی و مامەڵە کردنی لەگەڵ پێکهاتە جیاوازەکانی کۆمەڵگا وەکو توێژەرێکی کۆمەڵایەتی بابەتیانە مەمەڵە لەگەڵ واقیعی کۆمەڵگاکە بکات.

16. لیستی سەرچاوە:

1. جۆلی سکۆت و ئایرن هاڵ، ئایین و کۆم هڵناسی، و: هیوا م هلا علی، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر،

بێ ساڵی چاپ.

2 . احسان محمد الحسن، علم الاجتماع الديني (دراسة تحليلية حول العلاقة المتفاعلة بين المؤسسة الدينية و المجتمع)، دار وائل للنشر، عمان، 2005.

3 . ئیحسان محەمەد ئەلحەسەن، و: دانا مەلا حەسەن، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلێمانی، 2012.

4 . دانيال هيرفيه ليجيه و جان بول ويلام، سوسيولجيا الدين، ترجمة: درويش الحلوجي، المجس الاعلى للثقافة،

المشروع القومي للترجمة، القاهرة، 2005.

5 . میشل مالروب، مرۆڤ و ئایینەکان (ڕۆڵی ئایین لە ژیانی تاک و کۆمەڵگەدا)، و: عیمران هاواری، دەزگای چاپ و پەخشی ڕێنما، سلێمانی، 2009.

6 . میشێل مالروب، مرۆڤ و ئایینەکان، و: هیوا مەلا علی، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە ، هەولێر، 2006.

17. بابەتەکان	ناوی مامۆستای وانەبێژ
بەشی یەکەم: دەروازەیەک بۆ کۆمەڵناسی و کۆمەڵناسی ئایین باسی یەکەم: ناساندنی کۆمەڵناسی ئایین باسی دووەم: سەرهەڵدان و گەشەکردنی کۆمەڵناسی ئایین	م.ی. ابراهیم محمد برایم
بەشی دووەم: کۆمەڵناسی ئایین باسی یەکەم: ئامانجەکانی کۆمەڵناسی ئایین	

	باسی دووەم: بوارەکانی کۆمەڵناسی ئایین باسی سێیەم: گرنگی کۆمەڵناسی ئایین
	بەشی سێیەم: کۆمەڵناسی و ئایین
	باسی یەکەم: کۆمەڵناسی چۆن دەڕوانێتە ئایین
	باسی دووەم: چەمکی ئایین لە ڕوانگەی کۆمەڵناسییەوە
	بەشی چوارەم: پەیوەندی کۆمەڵناسی ئایین بە زانستەکانیترەوە 1 . پەیوەندی کۆمەڵناسی ئایین بە فەلسەفەوە 2 . پەیوەندی کۆمەڵناسی ئایین بە یاساوە 3 . پەیوەندی کۆمەڵناسی ئایین بە ئابورییەوە 4 . پەیوەندی ئایین و سیاسەت
	بەشێ پێنجەم: ئایین چییە؟ باسی یەکەم: چەمکەکانی بواری ئایین 1 . بیروباوەڕەکان 2 . پەرستشەکان 3 . تەوتەم و تابۆ 4 . تاکایەتی 5 . دینداری 6 . توندڕەوی ئایینی 7 . ڕێوڕەسمەکان یان بۆنەکان 8 . تەریقەتی ئایینی باسی دووەم: ئەرکەکانی ئایین

18. تاقیکردنەوەکان

پ/ لە کۆمەڵناسییدا چون دەڕوانرێتە ئایین (کۆمەڵناسی چون دەڕوانێتە ئایین)؟

وەڵام/

1. کۆمەڵناسان بێ ئەوەی باوەڕدار یاخود بێباوەڕ بن توێژینەوەی لەسەر ئایین دەکەن.
2. گرنگی نادەن بەوەی کەوا کامە ئایین ڕاست و دروستە و کامەیان هەڵەیە؛ واتە هەڵسەنگاندنی باشی و خراپی بۆ هیچ ئایینێک ناکەن.

3. بەشێوەیەکی زانستی بەدوای کۆمەڵێک پرس و ڕاستی دەگەڕێن دەربارەی ئەوەی ئایا ئایینەکان چۆن ڕێکخراون؟ ئایا ئایینەکان لە کام بیروباوەر و بەها پێکدێن؟ ئایین چۆن باوەردارەکانی لە دەوری خۆی دەهێڵێتەوە و چۆن هەوڵی زیادکردنی ژمارەی باوەردارەکانی دەدات.
4. پێیانوایە بوونی دەزگا و دامەزراوەی ئایینی لە کۆمەڵگادا گرنگە، چونکە پێکهاتووە لە کۆمەڵێک دەزگای فەرمی و نافەرمی کە لەگەڵ چەندین بیروباوەڕ تێکەڵی کۆمەڵگا کراون و کاریگەرییان بەسەر تاکەکانی کۆمەڵگاکەوە هەیە، تێیدا کۆمەڵناسان هەوڵدەدەن ئەرک، ڕۆڵ و بەرپرسیارییەتی ئەم دەزگایانە لە ڕابردوو، ئێستا بزانن.
5. کۆمەڵناسان وایدەبینن کەوا ئایین سەرچاوەی سەرەکی گیانی هاوکاری و هەرەوەزی کۆمەڵایەتییە، ئایین باوەردارەکانی دەکاتە خاوەنی بەها و دابونەریت و فێریان دەکات چۆن مامەڵە لەگەڵ یەکتریدا بکەن. هەروەک هەندێکجار بوونی فرە ئایینی لەکۆمەڵگادا دەبێتە هۆی سەرچاوەی ململانێ.

پ/ توێژینەوەی کۆمەڵایەتی لە دامەزراوەی ئایینی دیراسەکردن و شیکردنەوەی چ بابەتانێک لە خۆ دەگرێت؟
وەڵام/

1. توێژینەوەکردن لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی ناو دامەزراوەی ئایینییەکان.
2. سیستەمی دەسەڵات لە دامەزراوەی ئایینیدا.
3. سیستەمی پێگە (ستاتوس) لە دامەزراوەی ئایینیدا.
4. شیکردنەوەی پرۆسە کۆمەڵایەتییەکانی ناو دامەزراوەی ئایینیدا.